
Manden og hans omverden

Forskning i den mandlige identitet - den "usynlige" mand og den erotiske, magtmanden og den grædende, husbonden og machoen

Anne Marie Berggren (red.): Manligt og omanligt i ett historiskt perspektiv. Forskningsrådsnämnden, Stockholm 1999. 299 s.

Af Betty Vang

I 1998 arrangerede den svenske Forskningsrådsnämnden en konfe-

rence "Manligt och omanligt i ett historiskt perspektiv". Baggrunden for konferencen var et ønske om at skabe balance inden for kønsforskningen mellem et mandligt og et kvindeligt perspektiv.

Året efter konferencen udgav Forskningsrådsnämnden en bog -

eller en rapport, som de selv kalder den - med samme titel som konferencen. Rapporten er det første svenske forsøg på at se mandlighedsbegrebet i et historisk udviklingsperspektiv. Og det er der kommet en interessant rapport ud af.

Når man diskuterer kønsforsk-

ning - på svensk genusforskning - i et mandsperspektiv, dukker de samme spørgsmål op, som når man diskuterer kønsforskning i et kvindesperspektiv. Nemlig, hvad er kønsforskning i forskning?

Svaret er, at kønsperspektiv i forskning handler om de problematiserede relationer mellem kvinder og mænd. Ligesom det handler om, at man i princippet går ud fra, at kvinder og mænd, kvindeligt og mandligt, er hinandens forudsætninger. Man kan ikke forestille sig noget kvindeligt uden samtidig at forestille sig noget mandligt og vice versa.

Mandsforskning er derfor forskning i den mandlige identitet - hvad denne identitet indebærer for manden, hans forhold til andre mænd og hans forhold til omverdenen.

Den historieløse

Manligt och omanligt i ett historiskt perspektiv består af 20 artikler fordelt over rapportens fire dele. Den første del består af to artikler. Den ene "Manlighed: en historisk agenda" er skrevet af David Gaunts og er en oversigtsartikel om mandsforskningens forskellige indfaldsvinkler. Michael S. Kimmel, tidligere gæsteforsker på Cekvina, Center for Kønsforskning, har skrevet den anden artikel, "Manlighedens "osynlighed" i amerikansk samhällsvetenskap", som er en historisk gennemgang af forskellige mandsbilleder.

Ifølge Kimmel har amerikanske mænd ingen historie som køn. Bøger om mænd, der har været med til at påvirke Amerikas historie økonomisk, politisk, socialt og kulturelt, handler ikke om disse mænd som mænd. Det vil sige om deres erfaringer om det at være mand og deres stræben efter mandlighed.

En af undtagelserne er arkitekten Louis Sullivan, som forklarede, at hans ambition var at skabe "maskuline former", stærke, solide og høje, som indgav respekt. Det var

Sullivan, som opfandt skyskraberne! Fallossymbolerne, som i dag præger *downtown* i de fleste amerikanske storbyer.

Kimmel efterlyser i samfundsvidenskaberne en synliggørelse af de mandlighedsideal, der har påvirket den amerikanske historie og fortsat gør det. En synliggørelse, der ikke er mulig uden også at tale om og diskutere magt. Eftersom de egenskaber, vi kalder for mandlige - de forskellige typer af mandlighed - formes af magtforholdene mellem

Spradebassen - en umandlig karaktertype fra 1700-tallet. Fra bogens forside.

mænd og mellem kvinder og mænd.

Rapportens tre øvrige dele strækker sig over de lidt ubestemmelige tidsperioder benævnt "ældre tid", "yngre tid" og "nutid". Yderpunkterne i disse tidsperioder bevæger sig fra mandsbilledet i de nordiske sagaer til mandsbilledet i kønsrolleideologien i Sverige i 1960'erne og 1970'erne.

Der er to temaer, der indgår i rapportens historiske mandsforskning. Det ene er iagttagelsen af mandlighed gennem århundreder.

Hvordan så de ud, har de forandret sig og i så fald hvorfor? Det andet tema hænger sammen med det første, men beskæftiger sig med spørgsmålene: hvordan var relationerne mellem kvinder og mænd i de tre tidsperioder? Hvordan var deres over- og underordning i forhold til hinanden? Varierer de i et historisk perspektiv, varierer de geografisk, og varierer de mellem grupper af mænd med forskellige opfattelser af mandlighed?

Polarforskeren

Artiklerne under tidsperioden "ældre tid" sammenligner mandlighed i middelhavskulturen og nord- og vesteuropæisk kultur. Disse sammenligninger viser, at i kildematerialet fra middelhavskulturen er mandlighed stærkt knyttet til seksualiteten og erotikken, mens mandlighed i kilderne fra nord- og vesteuropæisk kultur mere er knyttet til fysisk og socialt mod. Også mandlighed og husbondekab hørte sammen, og der var mange, der aldrig blev mænd i den betydning.

Herom beretter Andreas Marklund i "Johan Johanssons uppgång och fall", der handler om, hvorledes den svenske bonde Johan Johanssons mandlighed var knyttet til hans formåen eller uformåen som husbond.

I "En mand i statens tjänst" illustrerer Åse Karlsson overbevisende hypotesen om, at mandlighed for en stor del skabes mellem mænd.

Interessant og tankevækkende er også Claes Ekenstams artikel om grådens historie hos mænd, om mænds "ret" til at græde, udtrykt i litteraturen fra antikken og op til vore dage.

Artiklerne under tidsperioden "yngre tid" omhandler forandringerne - eller "krisen" - i mandlighed i 1800-tallet, blandt andet forårsaget af den nye situation, som industrialiseringen medførte. Om dette skri-

ver Inger Humlesjö i sin artikel "Manlighetskonstruktion i arbetarhistoria och fackföreningar", hvori hun fortæller om lønarbejdet og fagforeningerne som arenaer for konstruktion af mandlighed.

Tallak Molands studie af Fritjof Nansen som mandlighedsforbillede i "Konstruksjon av mandighet i det nordlige landskapet" fortæller om en anden form for konstruktion af mandlighed ved århundredskiftet. Nemlig i Nansens egne rejseberetninger og de forestillinger om mandlighed, han selv og andre, som skrev om hans polarekspeditioner, skabte.

Spørgsmål, som disse artikler om "yngre tid" efterlader, er da også, om ikke mandlighedens "krise" er et tilbagevendende fænomen gennem århundreder og årtusinder, der signalerer, at mandlighed og kvindelighed altid har været og er konstruktioner.

Mandlighed som en proces

Rapportens fjerde og sidste del, "nutiden", består kun af to artikler. Roger Klinth fortæller i artiklen "Den emanciperade mannen" om kønsrolleideologien i Sverige fra

begyndelsen af 1960'erne til begyndelsen af 1970'erne, der havde ligestilling mellem kønnene som vision. Og om den omdefinering af mandlighed som fulgte med denne ideologi.

Endog Sveriges daværende statsminister Olof Palme skrev i 1972 herom i en artikel i et engelsksproget videnskabeligt tidsskrift, hvor han fremhævede ligestillingsideologiens udfordringer til den traditionelle mandlighedsopfattelse.

I rapportens sidste artikel "Macho eller mjukis" fortæller Marie Nordberg om kønskonstruktioner, kvinders og mænds forestillinger om mandlighed og umandlige mænd på kvindedominerede arbejdspladser.

Hendes konklusion er, at mandlighed er en proces, noget som mænd og kvinder skaber, opretholder og omskaber i sociale relationer mellem mænd og mellem kvinder og mænd.

Fælles for artiklerne er, at de ser mandlighed som noget kvinder og mænd gør. En gøren, som kommer til udtryk i diskurser, og som kan materialiseres i handlinger og rum. Nogen essentiel mandlighed findes således ikke. Derimod handler mandlighed om kulturelle forestil-

linger, som kan skifte over tid, mellem skikke og mellem forskellige grupper i samfundet. Mandlighed kan derfor også ses som situationsbettinget.

Rapporten bekræfter også relevansen af at tale om mandlighed i flertal - altså om 'mandligheder' - idet den viser os, at der findes et ubegrænset antal mandlighedskonstruktioner. På samme måde som kvinde- og kønsforskningen har vist os, at der findes et ubegrænset antal kvindelighedskonstruktioner.

Rapporten *Manligt och omanligt i ett historiskt perspektiv* spænder vidt. Men artiklerne er hver for sig interessant læsning, og sammenlagt tager de et vigtigt og stadig aktuelt tema op. Hvad er mandlighed, og hvordan ser de forskellige typer af mandlighed ud? Hvordan er de med til at organisere samfundet og belønne hændelser, herunder bestemme hvordan samfundets belønninger skal fordeles?

Betty Vang, arkitekt m.a.a., er byplanforsker og kønsforsker.